

Djursjukvårdspersonals upplevelse av hur djurägare påverkar hundars stressrelaterade beteende vid klinikbesök.

Karin Lind och Henriette Sernert

Självständigt arbete i djuromvårdnad • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Djursjukskötprogrammet
Uppsala 2024

Djursjukvårdspersonals upplevelse av hur djurägare påverkar hundars stressrelaterade beteende vid klinikbesök.

Veterinary staff's impression of how owners impact stress related behaviours in dogs during clinic visits.

Karin Lind & Henriette Sernert

Handledare: Therese Rehn, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd

Examinator: Maria Andersson, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i djuromvårdnad
Kurskod: EX0994
Program: Djursjukskötarprogrammet
Kursansvarig inst.: Institutionen för kliniska vetenskaper
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2023
Omslagsbild: Henriette Sernert
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd

Nyckelord: djursjukvårdspersonal, djurägarassistans, djurägaregenskaper, djurägarfrånvaro, djurägarnärvaro, hundar, stress, stressbeteenden, veterinärmottagning

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för tillämpad husdjursvetenskap och välfärd
Avdelningen för antrozologi och tillämpad etologi

Sammanfattning

För många hundar är besök till veterinärkliniken en orsak till stress i varierande grad. Detta är ett faktum som uppmärksammats allt mer på senare år då stress har såväl mentala som fysiologiska konsekvenser. Dessa konsekvenser kan försvåra hantering på klinik och diagnostisering av patologiska tillstånd samt utgöra en säkerhetsrisk för alla inblandade; detta utöver den effekt de har på hundens välbefinnande.

I detta studentarbete undersöktes hur personal inom smådjursjukvård upplever prevalensen av stress hos hundar på veterinärmottagningen. Fokus för arbetet var hur personal upplever att stressprevalensen påverkas av djurägarens aktiva assistans, passiva närvaro samt frånvaro i samband med ett antal vanliga undersöknings- och behandlingsmoment. Dessutom identifierades de egenskaper och faktorer hos djurägare som i högst utsträckning upplevdes bidra till stress hos hundar på kliniken.

Datainsamling skedde genom en enkät som skickades ut till 119 kliniker och djursjukhus runtom i Sverige. Deltagare fick därefter besvara 26 frågor av typerna en- eller flervalalternativ samt gradering på skalor. Vissa frågor gav möjlighet att komplettera svar med fritext.

Enkäten besvarades av 166 personer. Resultaten visade en numerisk tendens bland personal att uppleva stressprevalensen hos hundar högst när djurägare assisterar vid olika moment och lägst när djurägaren är frånvarande. Hela 71 % av respondenterna svarade att de upplevde att graden av stress hos en hund minskade i djurägarens frånvaro och 45 % ansåg också att hundar uppvisar andra typer av stressrelaterade beteenden när djurägaren är frånvarande jämfört med när hen är närvarande. Osäkerhet i hur ägare skulle hantera sin hund och situationsrelaterad nervositet var de djurägarfaktorer som främst upplevdes bidra till hundars stress på kliniken.

Att stressprevalensen upplevs högre i djurägarens närvaro jämfört med frånvaro går emot resultaten av de observationsstudier som gjorts i syfte att undersöka hur djurägares närvaro respektive frånvaro påverkar hundars stressnivå på kliniken. Det kan finnas många förklaringar till detta: exempelvis en varierande kompetens hos personal i djursjukvård att tolka stressignaler hos hundar samt hur djurägarens närvaro och assistans påverkar personalens egna stressnivåer. Samtidigt bör man ha i åtanke att de standardiserade formerna för en observationsstudie aldrig helt kan efterlikna den komplexa och varierande vardagen på kliniken.

Ytterligare studier behövs för att vidare undersöka hur djurägare påverkar sina hundars stressnivå på kliniken, inklusive den roll en ägares närvaro respektive frånvaro spelar. Djurägare bör också ges möjlighet att lära sig hur ett veterinärbesök kan gå till och hur de hemma kan träna både sig själva och sina hundar för att avdramatisera och underlätta klinikbesök.

Nyckelord: djursjukvårdspersonal, djurägarassistans, djurägar egenskaper, djurägarfrånvaro, djurägarnärvaro, hundar, stress, stressbeteenden, veterinärmottagning

Abstract

For many dogs a visit to the veterinary clinic is a cause for varying degrees of stress. This fact has received increasing attention in recent years as stress has mental as well as physiological consequences. In addition to the impaired welfare of the dog, these consequences can complicate the handling of the dog at the clinic and the reliability of diagnosing pathological conditions as well as compromise the safety of everyone involved.

The aim with this study was to explore how employees in small animal veterinary medicine consider the prevalence of stress in dogs visiting veterinary clinics. The main focus was to see how personnel view the effect of owner assistance, passive presence or absence on the prevalence of stress in conjunction with a number of common procedures. Also, an attempt was made to identify the owner traits and attributes that seem to negatively impact the level of stress in dogs the most.

The collection of data was done through a questionnaire distributed to 119 veterinary clinics and small animal hospitals around Sweden. Participants were asked to answer 26 different questions. The questions were of either one- or multiple-choice type or required grading on a scale, though some offered the option of free text for complementary answers.

The questionnaire received 166 answers and showed a tendency among veterinary staff to estimate the prevalence of stress in canines lower in the absence of owners and higher when owners actively assist in procedures. As many as 71 % of participants considered the prevalence of stress to decrease in the absence of owners and 45 % deemed the type of stress-related behaviors to change depending on whether the owner was present or absent. Insecurity about how to handle their dogs and situation-related nervousness were the most commonly chosen traits in owners that was believed to negatively impact the level of stress in dogs.

The tendency of a lower estimated prevalence of stress in the absence of owners is in contrast to previous results from observational studies made to determine the effect of owner presence vs. absence on canine stress levels in the veterinary clinic. There are several possible explanations; for instance, the competency of personnel to evaluate stress in dogs may vary and the presence or assistance of owners may affect the experienced level of stress among staff themselves. However, it is important to consider that the controlled conditions of standardized observational studies can never fully reflect the complex and varying circumstances of veterinary clinic operation.

More research is required to explore how owners affect the stress levels of dogs in the veterinary clinic, including the role owner presence vs. absence plays. Owners should be given opportunities to learn what a visit to the clinic may involve and how they can train at home to prepare themselves and their dogs, thus facilitating actual visits.

Keywords: dogs, owner attributes, owner absence, owner assistance, owner presence, stress, stress-related behaviours, veterinary clinic, veterinary staff

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	8
Figurförteckning	9
Förkortningar	10
1. Inledning	11
2. Syfte & Frågeställningar	12
3. Bakgrund	13
3.1 Stressrelaterade beteenden	13
3.2 Faktorer som påverkar hundars stress på kliniken	14
3.3 Hur stress påverkar provtagning och provresultat	15
4. Material & Metod	16
4.1 Utformning av enkät	16
4.2 Distribution av enkät.....	16
4.3 Sammanställning och analys av data.....	17
4.4 Litteraturstudie	17
5. Resultat	18
5.1 Deltagare	18
5.2 Stressbedömning och påverkande faktorer	19
5.2.1 Stressrelaterade beteenden.....	19
5.2.2 Djurägaregenskaper	20
5.3 Upplevelse av stress vid specifika moment.....	20
5.3.1 Övergripande stressprevalens	21
5.3.2 Palpationsundersökning	21
5.3.3 Blodprovstagning.....	22
5.3.4 Röntgenundersökning	22
5.3.5 Ultraljudsundersökning	22
5.3.6 Injektion	23
6. Diskussion	24
6.1 Resultatdiskussion	24
6.2 Metoddiskussion	29
7. Konklusion	33

Referenser	34
Tack 38	
Bilaga 1.....	39
Bilaga 2.....	45

Tabellförteckning

Tabell 1. Beteenden som användes av djursjukvårdspersonal för att konstatera förekomst och bedöma grad av stress	19
Tabell 2. Deltagarnas uppfattning om djurägaregenskaper som ansågs bidra till hundars stress	20

Figurförteckning

Figur 1. Stapeldiagram visar medelvärden av estimerad stressprevalens på 10-gradig skala vid olika moment beroende på djurägarens aktiva assistans/passiva närvaro/frånvaro. (PALP – Palpation, BLP – Blodprovstagning, RTG – Röntgen, UL – Ultraljud, INJ – Injektion).....	21
--	----

Förkortningar

BLP	Blodprovstagning
DSS	Djursjukskötare
HPA	Hypotalamus–Hypofys– Binjurebark-Axeln
INJ	Injektion
PALP	Palpation
RTG	Röntgen
SAM	Sympatico-Adrenal-Medulla-Axeln
SLU	Sveriges lantbruksuniversitet
UL	Ultraljud

1. Inledning

I Sverige är djuromvårdnad en av legitimerade djursjukskötares huvudsakliga arbetsuppgifter. Detta innebär att utifrån ett etiskt förhållningssätt ska fokus ligga på djurets välbefinnande men även på samspelet med djurägaren. Detta kandidatarbete inom djuromvårdnad undersöker därför djursjukvårdspersonalens upplevelser av stressrelaterade beteenden hos hundar i samband med undersökning och provtagning och hur ägaren påverkar dessa genom att aktivt assistera, endast finnas närvarande eller ej närvara. Utifrån sökningar är ämnet aktuellt men forskningen är än så länge begränsad. Majoriteten av de studier som genomförts i ämnet har utfört mätningar av hundars fysiologiska stressresponser och beteenden vid närvaro samt frånvaro av ägaren vid klinisk undersökning (Csoltovaa et al. 2017; Lind et al. 2017; Stellato et al. 2020; Girault et al. 2022). Enkätundersökningar av djurägarens upplevelse av deras hunds rädsla eller stress vid veterinärbesök har också gjorts (Lind et al. 2017; Mariti et al. 2017; Edwards et al. 2019a). I en studie har man frågat djursjukvårdspersonalen om deras upplevelser kring hundars stressbeteenden vid undersökning (Lind et al. 2017) men i denna studie efterfrågades inte hur personalen upplevde att hundens stressbeteenden förändrades i förhållande till ägarens passiva närvaro eller assisterande respektive frånvaro.

Olika kliniker i Sverige har olika rutiner vid undersökning samt provtagning av patienthundar. En del kliniker väljer att ha med djurägaren vid alla undersökningar och provtagningar antingen som aktiv hjälp eller endast närvarande medan andra kliniker väljer att göra allt utan djurägaren närvarande.

Stress hos hundar är viktigt att ta hänsyn till vid klinikbesök då stress kan försvåra provtagning och ge felaktigt utslag på vissa prover vilket i sin tur kan leda till en felaktig eller långsammare diagnostik och därmed påverka hunden negativt (Csoltovaa et al. 2017; Kartashova et al. 2021). Stress kan också resultera i aggressivt beteende hos hundar vilket kan försvåra eller omöjliggöra en nödvändig undersökning samt utgöra en skaderisk för personal och ägare (Frank 2014; Csoltovaa et al. 2017; Edwards et al. 2019a; Girault et al. 2022).

Att bättre förstå hur djursjukvårdspersonal upplever stressrelaterade beteenden hos hundar och ägarens påverkan i samband med undersökning kan bidra till att ge en bättre vård samt öka säkerheten för personal.

2. Syfte & Frågeställningar

Syftet med studien var att få en ökad kunskap om hur personal inom djursjukvård upplever djurägares påverkan på stressrelaterade beteenden hos hundar vid vanliga undersöknings- och behandlingsmoment.

För att uppnå detta, formulerades följande frågeställningar:

- Hur upplever djursjukvårdspersonal att djurägarens assistans, passiva närvaro respektive frånvaro påverkar hundars stressrelaterade beteenden vid olika undersökningsmoment och behandlingar?
- Hur upplever djursjukvårdspersonal att djurägares sinnestillstånd och egenskaper påverkar hundars stressrelaterade beteenden vid olika undersökningsmoment och behandlingar?
- Vilka beteenden och parametrar använder sig personal inom djursjukvård av för att identifiera och gradera stress hos hundar på veterinärkliniken?

3. Bakgrund

För många hundar innebär ett besök hos veterinären stress (Mariti et al. 2017). Enligt Edwards et al. (2019a) är det 10 – 78,5 % av besökande hundar som visar fysiska eller beteendemässiga tecken på stress. Stress definieras som individens fysiska, beteendemässiga och psykiska svar på förändringar som kan påverka individens välfärd (Beerda et al. 1997; Mills et al. 2014). Detta innebär att stress kan yttra sig på flera olika vis hos hundar men det är oftast de stressrelaterade beteendena som personal på smådjurskliniker först möter (Mariti et al. 2015; Csoltovaa et al. 2017; Edwards et al. 2019a & b; Girault et al. 2022).

Utöver att utgöra en riskfaktor för arbetsplatskador när stress yttrar sig i aggressiva beteenden kan stressen även påverka möjligheten att utföra vissa undersökningar och därmed göra en objektiv och korrekt bedömning av resultaten (Frank 2014; Csoltovaa et al. 2017; Edwards et al. 2019a & b; Kartashova et al. 2021; Girault et al. 2022).

Enligt Volk et al. (2011) och Lloyd (2017) kan hundens stress vid besök på djurkliniken leda till att ägarna blir ovilliga att ta hunden till veterinär eftersom de inte vill se sin hund stressad. Vidare visade Volk et al. (2011) att 38 % av hundägarna i studien ansåg att deras hund hatar att gå till veterinären och 26 % av hundägarna tyckte det var stressande att bara tänka på att ta sin hund till veterinären. Detta kan resultera i att ägare väntar för länge med att ta sin hund till veterinär vilket kan försvåra vården om sjukdomsförloppet gått för långt (Volk et al. 2011; Lloyd 2017; Mariti et al. 2017).

3.1 Stressrelaterade beteenden

Det finns många olika beteenden som kan indikera stress hos hundar men flera av dessa beteenden kan även indikera smärta eller sjukdom och det kan vara svårt att skilja dem åt (Beerda et al. 1997; Frank 2014; Mariti et al. 2015; Lind 2017). Några av de beteenden som vanligen kopplas till stress är; vokalisering, flykt eller försök att gömma sig, darrningar eller skakningar, aggressivitet, ökad puls och andningsfrekvens, gäspningar, slicka sig om munnen, inte ta emot belöningar eller mat, ha svansen tryckt mot rumpan eller mellan bakbenen (Beerda et al. 1997; Mariti et al. 2015; Lloyd 2017; Csoltovaa et al. 2017; Edwards et al. 2019b). De olika stressbeteendena kan delas in i aktiva eller passiva responser och vilka

beteenden som utlöses av stressen är helt individuellt samt beroende av situation (Beerda et al. 1997 & 2000; Csoltovaa et al. 2017; Edwards et al. 2019b). Frekvensen samt durationen av ett specifikt beteende kan indikera högre eller lägre nivå av stress medan fler olika utförda beteenden inte behöver indikera en högre nivå av stress (Mariti et al. 2015). Detta gäller främst vid akut stress vilket är vad de flesta studier har undersökt medan både beteendena samt durationen och frekvensen kan förändras vid kronisk stress (Beerda et al. 1997 & 2000).

3.2 Faktorer som påverkar hundars stress på kliniken

I en studie av Dawson et al. (2016) identifierades 85 olika faktorer som kan påverka hundars stress i anslutning till besök på klinik och veterinärvård. Dessa faktorer delades in i klinikmiljön där man inkluderade klinikledningen, den fysiska miljön, rutinmässig djurvård, patient-personal-djurägarinteraktion, personalens attityd och utbildning samt medicinska och kirurgiska åtgärder. Den andra indelningen var hemmiljön där man inkluderade kommunikation mellan veterinär och djurägare och sammankopplade hemmiljön med klinikmiljön via personalens attityd och utbildning samt medicinska och kirurgiska åtgärder (Dawson et al. 2016). De vanligaste faktorerna som nämns i artikeln som kan orsaka stress i klinikmiljön är olika ljud och dofter, anestesi-protokoll, interaktion mellan patienter, separation från ägaren, ny miljö samt fysisk fasthållning. De vanligaste stressande faktorerna i hemmiljön är kommunikation angående djurens basala behov och förebyggande vård samt faktorer såsom socialisering, hantering och träning (Dawson et al. 2016). Även djurägarens stress eller ångest kring medicinering och post-operativa restriktioner samt ägarens efterlevnad av veterinärens rekommendationer nämns som stressande faktorer i hemmiljön (Dawson et al. 2016). Dessa faktorer överensstämmer med vad andra artiklar tar upp kring hundars stress på klinik (Edwards et al. 2019b; Lind 2017; Lloyd 2017). Enligt Edwards et al. (2019b) kan flera faktorer byggas på varandra och utgöra en större stress än vad varje enskild stressfaktor skulle gjort, detta kallas på engelska "trigger-stapling". Biltur till veterinären plus sitta i väntrummet plus undersökning kan bli för mycket även om hunden hade kunnat klara varje del för sig (Edwards et al. 2019b).

Andra faktorer som spelar in i hundars stressrespons är hundens tidigare erfarenhet av en liknande situation, dess genetiska predisposition, hur aktiv den är samt dess förhållande till ägaren (Lind 2017; Lloyd 2017; Edwards et al. 2019a & b). En studie av Edwards et al. (2019a) visade att små hundraser hade större risk att visa stress vid veterinärundersökning än större hundraser medan arbetande hundar och utställningshundar visade mindre stress än rena sällskapshundar. Vidare visade studien att hundar som var köpta från uppfödare visade mindre rädsla än hundar som var köpta från djuraffär eller som var omplacerade eller tidigare gatuhundar. Hundar som levde med fler hundar i hushållet visade på mindre stress än hundar

som var själva i hushållet medan hundar till förstagångsägare visade mer stress än hundar till mer erfarna ägare (Edwards et al. 2019a).

3.3 Hur stress påverkar provtagning och provresultat

Det är allmänt vedertaget att stress påverkar vår kropp på olika sätt, både positivt och negativt. Förutom manuella svårigheter att ta blodprover, röntgen, ultraljud samt auskultera hjärta och lungor på en stressad hund kan resultaten vara svårtolkade eller missvisande (Beerda et al. 1997 & 2000; Csoltovaa et al. 2017). Detta eftersom stress kan påverka basvärdena för olika fysiologiska parametrar såsom kroppstemperatur, puls, blodtryck, andning, glukosnivån samt endokrina status (Beerda et al. 1997 & 2000; Csoltovaa et al. 2017; Kartashova et al. 2021). Det neuroendokrina sympatiska nervsystemet är vad som ger oss vår ”flight or fight” (”fly eller fäkta”) reaktion då sympatico-adrenal-medulla-axeln (SAM) stimulerar binjuremärgen att frigöra främst adrenalin men även noradrenalin (Solomon et al. 2008; Fraser & Girling 2011). Även hypotalamus–hypofys–binjurebark (HPA) axeln hör till det endokrina systemet och påverkar bland annat matsmältningen och immunsystemet genom att stimulera hormonproduktion och frisättning av främst kortisol (Solomon et al. 2008; Fraser & Girling 2011). Just kortisol är en vanlig parameter för att mäta akut och kronisk stress (Beerda et al. 1997 & 2000; Csoltovaa et al. 2017; Kartashova et al. 2021). Enligt Kartashova et al. (2021) är det även viktigt att ta i beaktande att flera olika sjukdomstillstånd också kan påverka kortisolnivåerna såsom epilepsi, Cushings syndrom och Addisons sjukdom. Enligt Beerda et al. (1997) är immunförsvarets respons på stress inte väl studerat hos hundar men att man vid akut stress kan se en påverkan på hematologin i form av leukocytos med en ökning av neutrofiler samt lägre antal lymfocyter och eosinofiler. Stress kan också öka de risker som anestesi innebär genom att exempelvis kräva högre doser sedativa läkemedel vilket ökar risken för respiratorisk och kardiovaskulär påverkan (Grubb et al. 2020).

4. Material & Metod

4.1 Utformning av enkät

Studiens datainsamling utfördes genom en enkät riktad till klinisk personal på kliniker och sjukhus för smådjursjukvård. Enkäten skapades i Netigate, en GDPR-kompatibel plattform och kan ses i sin helhet som Bilaga 1. Deltagare fick godkänna att insamlad data hanterades av SLU enligt universitetets GDPR-policy vilket var enkätens enda obligatoriska fråga. Respondenterna fick därefter ange ett antal individuella faktorer såsom kön, ålder, yrkesgrupp och hur länge man arbetat inom smådjursjukvård. Därefter ombads respondenterna ange sin uppfattning om prevalensen av stressrelaterade beteenden i samband med specifika moment på en 10-gradig skala där ett betydde att inga hundar uppvisar stressrelaterade beteenden och 10 att alla gör det i den angivna situationen. De angivna momenten var palpationsundersökning, blodprovstagning, röntgen, ultraljud samt subkutan eller intramuskulär injektion. Varje moment graderades tre gånger utifrån olika scenarion; djurägaren aktivt deltagande i hantering; djurägaren närvarande men inte deltagande samt djurägaren frånvarande. Enkättagarna tillfrågades även om vilka beteenden de observerar när de bedömer en hunds stressnivå samt om det fanns specifika beteenden eller egenskaper bland djurägare som upplevs aktivt bidra till hundens stress.

4.2 Distribution av enkät

En kort sammanfattning av studiens frågeställning och syfte skickades tillsammans med en länk till enkäten till totalt 119 smådjurskliniker och –sjukhus spridda över hela Sverige. Samtliga smådjurskliniker inom veterinärkoncernerna AniCura och Evidensia kontaktades samt några fristående lokala kliniker från en lista sammanställd i ett tidigare studentarbete (Lennermark 2023). E-postadresserna hämtades från respektive kliniks hemsida. Mottagaren ombads att vidarebefordra mejlet till samtliga anställda på respektive arbetsplats. Enkäten var aktiv från 31/1–24 till 4/3–24 och totalt 4 utskick gjordes till klinikerna, det första utskicket den 6/2 och sedan skickades påminnelse ut 8/2, 12/2 samt 19/2,

4.3 Sammanställning och analys av data

Enkäten stängdes 4/3–24 och data fanns då samlad i Netigate som per automatik sammanställde delar av data. Rådata överfördes även till Excel, för vidare sammanställning och numerisk analys. Svar i form av fritext grupperades baserat på liknande svar, men ingen specifik analys gjordes med avseende på dessa.

4.4 Litteraturstudie

För aktuellt referensmaterial gjordes en mindre litteraturstudie. Sökningar utan filter gjordes på databaserna Web of Science, Scopus, PubMed och Google Scholar. Termerna som söktes på var varierande konstellationer av dog* OR canine*; owner*, owner assistance, owner impact, owner effect, attachment, dog owner interaction och dog owner relationship; nervousness, stress*, anxiety, aggression; fear free, low stress handling, welfare; veterinary, veterinary clinic, veterinary staff, veterinary environment.

5. Resultat

5.1 Deltagare

Enkäten besvarades av totalt 166 deltagare; av dessa var det dock endast 138 som slutförde hela undersökningen och det är dessa 138 svar som ligger till grund för studiens resultat och påföljande analyser.

Av deltagarna var 95 % kvinnor ($n=131$), 4 % män ($n=6$) och 1 % identifierade sig som övrigt ($n=1$).

Deltagarna varierade i ålder då 12 % ($n=17$) tillhörde åldersgruppen 18–25 år, 36 % ($n=50$) 26–35 år, 30 % ($n=41$) 36–45 år, 14 % ($n=20$) 46–55 år och 7 % ($n=10$) 56–65 år. Ingen av deltagarna var över 65 år gammal.

En majoritet på 69 % ($n=94$) av deltagarna hade 5 eller fler års erfarenhet av att arbeta inom smådjursjukvården. Av respondenterna hade 20 % ($n=27$) arbetat i 2–5 år, 7 % ($n=10$) i 1–2 år och 4 % ($n=6$) i mindre än ett år.

Representerade yrkesgrupper i undersökningen var veterinärer (23 %, $n=32$), djursjukskötare (43 %, $n=59$), djurvårdare nivå 3 (20 %, $n=28$), djurvårdare nivå 2 (11 %, $n=15$) samt "annat" (2 %, $n=3$). Andra angivna yrken var biomedicinsk analytiker samt fysioterapeut och sjuksköterska med godkännande från Jordbruksverket.

Majoriteten av deltagarna (55 %, $n=76$) arbetade främst eller uteslutande i veterinär mottagningsverksamhet med 3 eller fler pass i veckan. 34 % ($n=46$) arbetade 1–3 pass/vecka i mottagningsverksamhet, 2 % ($n=3$) gick enstaka pass varannan vecka och 9 % ($n=12$) mer sällan än så. Under begreppet veterinär mottagningsverksamhet inräknades såväl akut som poliklinisk verksamhet.

Deltagarna var jämnt fördelade mellan arbetsplatser i storstad (41 %, $n=55$) och tätort (41 %, $n=55$) medan en mindre andel (19 %, $n=25$) var anställda på kliniker förlagda till landsbygden.

5.2 Stressbedömning och påverkande faktorer

5.2.1 Stressrelaterade beteenden

För att få en uppfattning om vilka beteenden personal inom smådjursjukvård använder sig av för att konstatera och gradera stress hos hundar på mottagningen ombads deltagarna markera de alternativ de själva noterar från en lista med förslag. Resultaten tydde på att man generellt använder sig av flera olika beteenden och fysiska parametrar för att skapa sig en bild av hundars mentala tillstånd (Tabell 1).

Darrningar och skakningar var det beteende som i högsta grad associerades med stress hos hundar på kliniken då 99 % av enkätdeltagarna gjorde denna koppling. Andra beteenden som i hög grad associerades med stress var vokalisering (95 %), flyktbeteenden (94 %) och försök att gömma sig (94 %).

De beteenden som associerades minst med stress var dilaterade pupiller (50 %), gäspningar (73 %) och slickande runt munnen (76 %).

Tabell 1. Beteenden som användes av djursjukvårdspersonal för att konstatera förekomst och bedöma grad av stress.

Beteende	Antal (n)	Andel (%)
Aggressiva beteenden	129	93
Analsäckstömning	107	78
Darrning/skakning	136	99
Dilaterade pupiller	69	50
Flyktbeteenden	130	94
Frys-beteenden	116	84
Gäspningar	101	73
Gömma sig	130	94
Ovilja att ta belöning	117	85
Slicka runt munnen	105	76
Svans mellan benen	124	90
Tachykardi	106	77
Tachypné/hässjande	128	93
Vokalisering	131	95

Deltagarna fick också komplettera i fritext med andra beteenden de associerade med stress. Överdriven glädje och hyperaktivitet samt urinering och defekering på väg in till eller i undersökningsrummet var där återkommande förslag.

5.2.2 Djurägaregenskaper

En majoritet (74 %, $n=101$) av studiens deltagare upplevde att djurägares frånvaro minskade prevalensen av stressrelaterade beteenden hos hundar på kliniken. I kontrast var det endast 7 % ($n=9$) som upplevde att djurägares frånvaro ökade graden av stress medan 9 % ($n=12$) inte upplevde att djurägares närvaro eller frånvaro gjorde någon märkbar skillnad. Oberoende av hur de upplevde att stressprevalensen påverkades var det 45 % ($n=62$) av respondenterna som upplevde att hundar uppvisar andra typer av stressrelaterade beteenden i djurägarens frånvaro jämfört med när de är närvarande.

Enkättagarna fick ange upp till tre beteenden eller faktorer hos djurägare som de själva upplever bidrar till eller förvärrar stress hos hundar på mottagningen. Från en lista med föreslagna beteenden/faktorer upplevde de flesta att en osäkerhet hos djurägaren kring hur de skulle hantera sitt djur var mest stressande för hunden (63 %, *tabell 2*). En nervositet över situationen hos djurägaren var också en faktor som mer än hälften av enkättagarna (55 %) upplevde som en av de största bidragande orsakerna till att djurägare späder på sin hunds stress.

Deltagarna kunde i fritext ange egna svar och en återkommande egenskap var en egen rädsla för sjukvård i allmänhet och nålar i synnerhet. Andra faktorer som djursjukvårdspersonal upplevde bidra till stress hos hundar var när djurägare belönade eller bestraffade stressrelaterade beteenden, en ovilja hos djurägare att använda munkorg samt brist på hantering i hemmet.

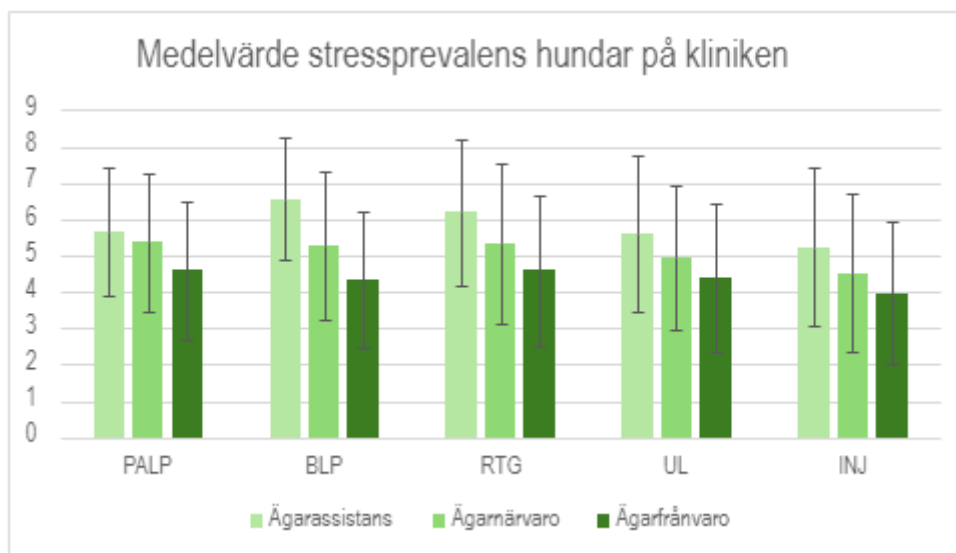
Tabell 2. Deltagarnas uppfattning om djurägaregenskaper som ansågs bidra till hundars stress.

Beteende	Antal (n)	Andel (%)
Generellt stressad/upprörd	58	43
Humanisering av hunden	40	29
Situationsorsakad nervositet	75	55
Okänslig för hundens signaler	31	23
Oro för hundens välmående	51	38
Osäkerhet i hantering	86	63
Överbeskyddande	64	47

5.3 Upplevelse av stress vid specifika moment

Studios deltagare ombads gradera sin upplevelse av prevalensen av stressrelaterade beteenden hos hundar generellt vid klinikbesök såväl som i samband med fem specifika moment. Varje moment graderades från 1 till 10 och uppskattades med avseende på tre olika situationer: djurägaren aktivt assisterande, djurägaren närvarande men passiv i rummet samt djurägaren frånvarande. Det totala antalet svar varierade något då respondenterna ej behövde ge ett svar

angående moment som de exempelvis inte själva utförde eller närvarade vid. Det högsta möjliga antalet sammanlagda svar var dock 138. *Figur 1* ger en översikt av svarsfördelningen som presenteras i mer detalj under respektive underrubrik.

Figur 1. Stapeldiagram visar medelvärden av estimerad stressprevalens på 10-gradig skala (där 1= inga hundar uppvisar stressbeteenden och 10= alla hundar uppvisar stressbeteenden) vid olika moment beroende på djurägarens aktiva assistans/passiva närvaro/frånvaro. (PALP – Palpation, BLP – Blodprovstagning, RTG – Röntgen, UL – Ultraljud, INJ – Injektion).

En fullständig redovisning av svarsfördelningen för respektive moment och situation återfinns som *Bilaga 2*.

5.3.1 Övergripande stressprevalens

Deltagarna ($n=137$) uppfattade att den generella stressprevalensen hos hund på klinik var $5,91 \pm 2,01$ (medel \pm Std) på en skala mellan 1-10 där 1= inga hundar uppvisar stressbeteenden och 10= alla hundar uppvisar stressbeteenden.

5.3.2 Palpationsundersökning

Respondenterna ($n=133$) upplevde stressprevalensen vid aktiv djurägarassistans i samband med palpationsundersökning till $5,67 \pm 1,78$.

Vid passiv djurägarnärvaro uppskattades prevalensen av stressrelaterade beteenden till $5,37 \pm 1,89$ ($n=131$).

Stressprevalensen hos hund skattades till $4,59 \pm 1,89$ ($n=129$) vid tillfällena då djurägaren inte var med i rummet vid palpationsundersökning. Det innebar en skillnad på 1,08 mellan djurägarens aktiva assistans och frånvaro: 0,3 mellan aktiv

djurägarassistans och passiv djurägarnärvaro och 0,78 mellan passiv djurägarnärvaro och djurägarfrånvaro.

5.3.3 Blodprovstagning

Djurägarens aktiva assistans vid blodprovstagning gav ett skattat värde för prevalens av stressrelaterade beteenden på $6,55 \pm 1,68$ ($n=130$).

Vid passiv djurägarnärvaro skattades stressprevalensen till $5,28 \pm 2,06$ ($n=128$).

Stressprevalensen uppskattades till $4,33 \pm 1,86$ ($n=129$) vid blodprovstagning utan att ägaren var i rummet. Differensen för medelvärdena vid aktiv djurägarassistans och passiv djurägarnärvaro var därmed 1,27. Vid passiv djurägarnärvaro jämfört med djurägarens frånvaro var differens 0,95 och differensen mellan aktiv djurägarassistans och djurägarens frånvaro var 2,22. Endast differensen mellan aktiv djurägarassistans och frånvaro av djurägaren föll utanför standardavvikelseerna.

5.3.4 Röntgenundersökning

Vid aktiv djurägarassistans vid röntgen skattades prevalensen av stress hos hund till $6,19 \pm 2,01$ ($n=127$).

Stressprevalensen uppskattades till $5,31 \pm 2,2$ ($n=125$) vid passiv djurägarnärvaro

Djurägares frånvaro resulterade i ett skattat värde på $4,60 \pm 2,06$ ($n=126$) för stressprevalensen.

Medelvärdesdifferensen blev då 0,88 mellan aktiv djurägarassistans och passiv djurägarnärvaro samt 0,71 mellan passiv djurägarnärvaro och frånvaro av djurägaren. Totalt blev medelvärdesdifferensen mellan aktiv djurägarassistans och djurägarens frånvaro 1,59.

5.3.5 Ultraljudsundersökning

Upplagd prevalens av stressrelaterade beteenden i samband med aktiv djurägarassistans vid ultraljudsundersökningar gav ett skattat värde på $5,60 \pm 2,14$ ($n=127$).

Vid passiv djurägarnärvaro skattades stressprevalensen till $4,95 \pm 2$ ($n=124$). Vid djurägarens frånvaro skattades stressprevalensen till $4,39 \pm 2,03$ ($n=124$).

Medelvärdesdifferensen blev därmed 0,65 mellan aktiv djurägarassistans och passiv djurägarnärvaro och 0,56 mellan passiv närvaro och frånvaro med en total differens 1,21 mellan aktiv assistans och frånvaro.

5.3.6 Injektion

Aktiv djurägarassistans i samband med injektioner resulterade i ett skattat värde på $5,24 \pm 2,18$ ($n=123$) för stressprevalensen.

För passiv djurägarnärvaro resulterade gav ett skattat värde för stressprevalensen på $4,52 \pm 2,17$ ($n=122$).

Vid djurägarfrånvaro gav stressprevalensen ett skattat värde på $3,96 \pm 1,96$ ($n=118$).

Medelvärdesdifferensen blev därmed 0,72 mellan aktiv djurägarassistans och passiv djurägarnärvaro. Mellan passiv djurägarnärvaro och djurägarens frånvaro var medelvärdesdifferensen 0,56 och totalt 1,28 mellan aktiv djurägarassistans och frånvaro av djurägaren.

6. Diskussion

Att besök till veterinärkliniken medför stress för många hundar kan ses som ett konstaterat faktum då stressprevalens i detta sammanhang undersökts i ett flertal studier och estimeras till allt från 10 till 78,5 % (Godbout et al. 2007, Doring et al. 2009). I flera studier tar man upp vikten av att lära djurägare att känna igen tecken på stress hos sina hundar då deras kännedom om hundens vanliga beteenden ger dem unika förutsättningar att notera förändringar i detta (Mariti et al. 2015). Det finns dock förvånansvärt få studier som undersöker djurägarens direkta påverkan på hundars stress i samband med veterinärundersökningar vilket innebär ett begränsat material att jämföra denna studies resultat med (Stellato et al. 2020; Girault et al. 2022; Helsly et al. 2022). Intressant nog står resultaten från denna studie i kontrast till resultaten av de observationsstudier som undersökt hur djurägares närvaro påverkar hundars stressnivå i samband med veterinärundersökning (Stellato et al. 2020; Girault et al. 2022; Helsly et al. 2022). Medan dessa observationsstudier genomgående funnit att djurägares närvaro har en lugnande inverkan på hundar visar denna enkätundersökning att djursjukvårdspersonal generellt upplever hundar mer stressade när djurägarna är närvarande, i synnerhet om ägarna aktivt assisterar i olika moment.

6.1 Resultatdiskussion

Individuella faktorer

Som nämns ovan visade enkätsvaren att djursjukvårdspersonal generellt verkar anse att hundar har en högre stressprevalens tillsammans med ägaren och i synnerhet när ägaren aktivt medverkar vid olika moment. Att resultaten skiljer från tidigare studier (Csoltovaa et al. 2017; Lind et al. 2017; Stellato et al. 2020; Girault et al. 2022) där man observerat hundar vid undersökning kan bero på individuella skillnader hos både hundar, ägare och personal.

Den individuella skillnaden mellan hundarna kan bero på tidigare erfarenhet, genetik, storlek, träning, andra beteendeproblem, ägarens erfarenheter samt aktuella känslotillstånd (Edwards et al. 2019a). Ägarens relation till hunden påverkar hundens beteenden och om det finns fler ägare i familjen kan hundens beteende förändras utifrån vilken ägare som kommer in med hunden till kliniken (Lind et al.

2017). En studie av Helsly et al. (2022) visade att hundars stressbeteenden ökade om ägaren visade negativa beteenden vid undersökning och varken visuella eller verbala försök att lugna hunden hade någon inverkan, vilket delvis stöds av resultaten i denna enkätstudie. I samma studie (Helsly et al. 2022) såg man också att ju fler stressbeteenden som hundarna visade eller ju oftare de utfördes, desto mer försökte hundarna etablera ögonkontakt med sina ägare. Detta kan enligt Helsly et al. (2022) indikera att hundar söker information eller bekräftelse från sina ägare i stressande situationer. Girault et al. (2022) och Csoltovaa et al. (2017) visade att ägarens närvaro inte hade någon inverkan på hundens stressrelaterade beteenden eller fysiologiska responser. Vidare skriver Girault et al. (2022) att ägarens närvaro inte heller hade någon påverkan på personalens förmåga att hantera hunden vid undersökning. Samtliga ovan nämnda studier ansåg trots detta att djurägarens närvaro hade en positiv inverkan på hunden och deras slutsatser var att ägarna om det var möjligt helst skulle närvara vid undersökning (Csoltovaa et al. 2017; Lind et al. 2017; Stellato et al. 2020; Girault et al. 2022; Helsly et al. 2022). Att enkätsvaren inom ramen för denna studie indikerade att djursjukvårdspersonal verkar vara av en annan åsikt väcker tanken kring om resultat från tidigare studier är representativt för verkliga klinikbesök eller om dessa endast är applicerbara på standardiserade undersökningar av friska hundar, vilket diskuteras vidare nedan.

För ägarna kan man tänka att tidigare erfarenhet och förståelse för behovet av olika undersökningar, provtagningar och behandlingar inverkar på hur de agerar. Enligt Edwards et al. (2019a) hade hundar till förstagångsägare större risk att visa rädsla eller stress vid veterinärbesök vilket väcker frågan vad det är i ägarens brist på erfarenhet som påverkar hunden. Är det brister i ägarens kunskaper om hur en veterinärundersökning går till, hur denne ska hantera sin hund vid undersökningen eller brist i kunskapen hur man tränar en hund? Om hundens beteende förändrades med mer erfarenhet hos ägaren framgick inte i studien vilket skulle vara en intressant aspekt att undersöka; detta eftersom resultaten visade att hundar vars ägare haft hund tidigare eller hade fler hundar var mindre sannolika att visa rädsla eller stress vid veterinärundersökning (Edwards et al. 2019a). Djurägares egna erfarenheter och rädslor inför medicinska omgivningar och provtagningar är också något som kan påverka djurägarens attityd och känslor. Enligt enkätsvaren upplevdes bland djursjukvårdspersonalen att främst blodprovstagning samt injektioner gav en lägre stressprevalens hos hundar om det utfördes utan djurägare. Detta kan indikera att det är just dessa mer invasiva ingrepp som påverkar djurägarna mest. Rädsla för nålar och känslighet för blod samt exponeringen för dessa i ett kliniksammanhang kan troligen bidra till ett starkt obehag hos djurägare vilket kan påverka förmågan att assistera vid momenten. Dessutom bidrar ett sådant obehag sannolikt till stress hos hunden då hundar är känsliga för psykologisk stress och emotioner hos människor (Wilson et al. 2022). Tydliga instruktioner från personalen i hantering samt visad förståelse vid nervositet och rädsla kan ge ett mer

positivt besök samt vara lugnande för ägaren, vilket skulle kunna ha en lugnande effekt på hunden. Man kan även tänka sig att relationen till hunden påverkar ägarens beteende och stressnivå, speciellt om besöket är av kritisk karaktär.

Även för personal kan man anta att tidigare erfarenheter påverkar agerandet i olika situationer. Vilken yrkeskategori en person tillhör, om de är vana och känner sig bekväma tillsammans med ägaren är faktorer som möjligen också kan spela in. Man kan anta att om personalen är osäker eller inte känner sig trygg med att ägaren kan hantera hunden så påverkar detta även hunden. Detta eftersom hundar är väldigt bra på att läsa av människor och kan bli mer stressad om den känner av att både personal och ägare är stressade (Wilson et al. 2022).

Att personal upplever hundar som mer stressade när ägare aktivt medverkar kan möjligen också vara en reflektion på arbetsmiljörelaterad stress. Veterinäryrket är generellt ett ganska stressfyllt yrke och i Sverige har anmälningarna till ansvarsnämnden ökat vilket är en trend som kan öka stressen (Pohl et al. 2022; Frisell 2022; Dahlén & Wallin Ingesson 2023; Vetpris 2023). Detta i sig kan medföra att personal gärna utför sitt arbete utan ägarens närvaro för att undvika att situationer ska missförstås och leda till en anmälan. Utifrån anekdotisk erfarenhet är det exempelvis inte alla ägare som uppskattar att man använder munkorg på deras hund för att öka personalens säkerhet. Detta gäller speciellt ägare till små hundar och om ägaren har ett starkt band till sin hund då de oftare motsäger sig olika tekniker av säker hantering framför allt om hunden upplevs som lugn av ägaren (Carroll et al. 2022). Det finns dock kliniker i Sverige som har rutin att alltid använda munkorg på alla hundar vid alla former av undersökningar och provtagningar. Detta för att minimera risken att bli biten, vilket har visat sig vara en stor risk inom yrket (Dobratz & Smith 2003). Detta i sig kanske inte leder till en anmälan men kan skapa en konflikt mellan ägare och personal som kan leda till att ägaren väljer att ta sin hund till en annan klinik eller inte ta hunden till veterinären alls (Carroll et al. 2022). Djurägare kan också om de är missnöjda med någon behandling eller provtagning använda sig av sociala medier eller tidningarna för att ventilera sitt missnöje och därmed sprida ett negativt intryck av kliniken. Även om kritiken i vissa fall kan vara befogad kan det många gånger bero på okunskap hos djurägarna eller missförstånd i kommunikationen.

Alla dessa kombinationer av olika hundar, olika ägare och olika personal samt hur de samverkar med varandra kan tillsammans med miljön avgöra hur stressande besöket blir. En del hundar fungerar bättre när ägaren är med medan andra hundar fungerar bättre utan ägaren vilket är viktigt som personal att uppmärksamma och anpassa undersökningar utifrån detta.

Personal och stressbedömning

När det kommer till förmågan att notera stressrelaterade beteenden och identifiera rädsla visade en studie av Wan et al. (2012) att människor som arbetar med hundar

generellt är bättre på att uppmärksamma mer subtila tecken på stress såsom ansiktsuttryck (särskilt ögon, öron och mun) än de med begränsad erfarenhet. En studie av Lind et al. (2005) där djurägare, testledare, veterinär och djursjukskötare alla fick gradera stressen på hundar i samband med mottagningsbesök visade att stressgraderingen korrelerade väl mellan veterinär och djursjukskötare samt att dessa två yrkesgrupper ofta ansåg hundarna mer stressade än djurägarna och testledarna gjorde. Det spekulerades dock i studien om att detta i viss mån kan bero på att veterinären och djursjukskötaren gjorde sina stressbedömningar i undersökningsrummet medan djurägarna och testledaren utvärderade stressnivån i väntrummet.

Det vore logiskt att tänka sig en viss variation mellan individer gällande förmågan att gradera stress även inom veterinära personalgrupper där förmågan kan påverkas av exempelvis erfarenhet, utbildning och observationsförmåga. Sveriges Lantbruksuniversitetet (SLU) tillhandahåller de enda utbildningsprogrammen för veterinärer och djursjukskötare (DSS) i Sverige. Medan veterinärprogrammet innehåller 1,5 obligatoriska högskolepoäng etologi finns det inga kurser inom djursjukskötarprogrammet som fokuserar på etologi. En och en halv högskolepoäng är inte heller speciellt mycket för att kunna ge adekvat kunskap om beteende för alla djurslag som behandlas inom veterinärprogrammet. Avseende utbildningar för djurvårdare finns det inga krav på att dessa ska innehålla en viss grad av etologi (SJVFS 2023:20, kap. 2) utan utformningen lämnas upp till respektive lärosäte. Ansvar för införskaffande av kunskap och vidareutbildning inom djurens beteende hamnar således i hög grad på individen eller i bästa fall arbetsgivaren för alla yrkesgrupper inom veterinärverksamhet.

Det är viktigt att komma ihåg att även om observation av förekommande stress är en viktig aspekt i arbetet för klinisk personal inom djursjukvården är det sällan den primära arbetsuppgiften i en given situation. Detta innebär att man i fall av stressade hundar kan ställas inför valet att sedera även inför enklare moment; något som kräver mer tid, blir dyrare för djurägaren och vid vissa symtom eller undersökningar kan vara direkt olämpligt (Grubb et al. 2020). Alternativet till sedering i dessa fall är att forcera det/de nödvändiga momenten på en redan stressad individ, vilket inte bara med stor sannolikhet förvärrar den akuta stressen utan kan skapa bestående intryck och ge upphov till framtida rädsla hos hunden (Edwards et al 2019b).

Enkätens resultat visade en genomgående tendens till lägre gradering av upplevd stress hos hundar när djurägaren inte assisterade vid de olika moment som angivits. Detta innebär att hundar upplevs mindre stressade när eventuell immobilisering endast görs av personal. Här finns det en risk att en förenkling av uppgiftens utförande i respektive situation misstas för en lägre grad av stress hos hunden. Att en yrkesutövare som i sitt arbete ofta immobiliserar en patient för exempelvis blodprov eller röntgen är mer effektiv i sin teknik än en lekman är ett välkänt

faktum. I dessa fall uppstår dock en risk för bias avseende patientens stressnivå då det förenklade utförandet av momentet kan leda till mindre stress för utföraren. Det är dock viktigt att ta i beaktande att utförarens stress påverkar dennes arbetsmiljö vilket kan resultera i sämre förutsättningar att utföra sitt arbete. Även om personalens upplevelse av hundens stress inte överensstämmer med den stress hunden känner kan upplevelsen i sig påverka deras egen stress och arbetsmiljö. Hur en högre eller lägre grad av stress hos personalen kan påverka hundars verkliga eller upplevda stressnivå diskuteras i tidigare stycke.

Deviser såsom “low-stress” och “fear-free” har blivit alltmer populära inom djurhanteringsverksamheter de senaste decennierna och är numera vanliga ledord inom veterinär smådjursverksamhet. Fördelarna med systematiserade hanteringstekniker som förebygger eller minimerar stress hos patienter är många (Lloyd 2017). Möjligheten till utbildning inom dessa tekniker varierar dock kraftigt mellan olika arbetsgivare och när de ges fokuserar de ofta främst på katthantering. Det tycks förutsättas att hantering av hundar är något personal redan kan och inte behöver bli bättre på och därmed hamnar ansvaret för kompetensutveckling även på detta område på den enskilda individen.

Det är även viktigt för personal att gå kurser i etologi och stressfri hantering för att lära sig att känna igen olika tecken på stress hos hundar och kunna hantera dessa på ett bättre sätt. Stressfri hantering är viktigt både för personalens säkerhet samt för hundarnas välfärd (Herron & Shreyer 2014). Sådan utbildning kan även öka personalens arbetsglädje, skapa ett band mellan djurägare och personalen eller kliniken, reducera tid och resurser för eventuellt framtida besök samt minska skador på personal och djurägare som diskuterats ovan (Herron & Shreyer 2014).

Konkreta åtgärder som kan förbättra djursjukvårdspersonals förmåga att bedöma och förebygga stress hos hundar är utbildning inom etologi och “low-stress”-hantering, något som efterfrågas både av personal på djurkliniker och studenter vid veterinär- och djursjukskötutbildningar i Norden (Olsén et al 2021). Detta är således ett ämne som bör lyftas redan under yrkesutbildningen med tanke på konsekvenserna av stress på säkerhet, tidsåtgång och försvårad diagnostisering i det framtida yrkeslivet. Ansvar för tillhandahållning av vidareutbildning och kompetensutveckling inom områdena borde därmed läggas på respektive klinikledning då det är upp till dessa att säkerställa att deras personal kan arbeta på ett sätt som minimerar de negativa konsekvenserna av stressade patienter.

Djurägaransvar och träning

Både personal och ägare vill att alla typer av besök på veterinärkliniken ska vara så stressfria och säkra som möjligt för alla inblandade. Troligen är träning inför veterinära undersökningar något som ofta glöms bort när djurägaren är hemma med en hund som mår bra. För att kunna uppnå ett stressfritt besök där hunden accepterar olika undersökningar är det viktigt med träning redan från valp (Lloyd 2017) vilket

är något endast djurägaren kan göra. Även äldre hundar kan tränas för detta men för dessa kan träningen möjligen ta längre tid (Wess et al. 2022). Ett alternativ kan vara att valpkurser har med träningsmoment som går igenom hur en allmän veterinärundersökning går till och där både ägaren och andra kursdeltagare kan undersöka varandras hundar. Ett annat alternativ kan vara att dessa kurser hålls på veterinärkliniker för att hundarna även ska kunna vänja sig vid miljön och förhoppningsvis förknippa den med något positivt. Träning av detta slag kan förhoppningsvis leda till en ökad förståelse hos djurägaren och en lugnare hund vid besök. Träningen kan även ge djurägare bättre förmåga och mer säkerhet i hur denne bör hantera sin hund i samband med olika kliniska moment. Osäkerhet i hantering av hundar var i denna studie den faktor hos djurägare som i högst utsträckning upplevdes bidra till hundars stress på kliniken. Slutligen kan det ge djurägaren en bättre möjlighet att utföra vissa grundläggande undersökningar hemma vid telefonkontakt med veterinärklinik för att underlätta för personalen att ge rätt råd. Exempel på undersökningar som djurägare lätt kan göra hemma är temperaturtagning, kontroll av slemhinnor för färg och kapillär återfyllnadstid, hudturgor (bedömning av hudens förmåga att falla tillbaka efter nyp) för uttorkning samt räkna puls och andningsfrekvens.

En intressant aspekt för framtida studier är att se hur djursjukvårdspersonal själva brukar göra med sina hundar. Brukar de vara med eller själva utföra undersökningar och provtagningar eller väljer de hellre att låta någon kollega göra detta utan deras närvaro. Även hur stressade hundarna till klinikpersonal är vid undersökning är en intressant aspekt för framtida studier. Det kan kanske innebära mer stress för personalen att ta hand om en kollegas hund än att ta hand om en okänd kunds hund vilket kan påverka hundarnas stress. Vidare kan studier på försökshundar, som används vid till exempel veterinärutbildningar där de främst används för träning av olika veterinära undersökningar, kunna ge en bild av vilken nivå av stress och vilka stressrelaterade beteenden som utförs även av tränade hundar som är vana vid situationen.

6.2 Metoddiskussion

Enkätundersökning vs. Observationsstudie

För denna studie valdes formatet med en enkät riktad till djursjukvårdspersonal vilket medförde såväl för- som nackdelar. Att ställa frågorna till personal möjliggjorde en mer övergripande bild som speglade flera olika vanligt förekommande moment i kontrast till djurägare som endast kan återge sin/sina hundars reaktioner på de moment dessa genomgått. Vidare var förhoppningen att få en bild av den kliniska vardagen.

För att underlätta analys av resultaten var frågorna av typen en- eller flervalsfrågor samt estimering på skala, vilket kan ha begränsat insamlade data även

om vissa frågor gav möjlighet att komplettera svarsalternativen med fritext. Enkäter är tyvärr i sammanhanget ett trubbigt redskap då svaren kommer reflektera respektive deltagares subjektiva upplevelse snarare än en objektiv situationsanalys. Enkätfrågornas utformning innebar dessutom att respondenterna var tvungna att generalisera sina patienterfarenheter och resultaten kan därför inte antas spegla den komplexa variation arbete med individer alltid medför.

Observationsstudier är det format som valts av Csoltova et al. (2022), Girault et al. (2022) och Helsly et al. (2022): de tre studier författarna funnit som studerat hur djurägares närvaro respektive frånvaro påverkar hundars stressnivå och stressrelaterade beteenden på kliniken. Det innebär att dessa studier hade ett begränsat underlag med ett genomsnitt på 29 hundar per studie. Aggressiva individer uteslöts ur samtliga studierna av hänsyn till såväl undersökares och djurägares säkerhet som påverkan på hundarnas välmående. Denna uteslutning är dock inte en möjlighet på kliniken där man istället måste använda verktyg såsom munkorg, immobilisering och sedering för att hantera dessa patienter. Insamlad data i nuvarande enkätstudie baserades därmed på en samlad erfarenhet av upplevelser i autentiska vårdsituationer.

För att möjliggöra jämförelser mellan individer krävde studierna av Csoltova et al. (2022), Girault et al. (2022) och Helsly et al. (2022) standardiserade procedurer i samband med besöket. Dessa standardiserade procedurer innebar bland annat att veterinär och assistent inte interagerade med hunden innan undersökningen, en faktor som i sig kan öka hundens stress och sällan efterliknar ett verkligt veterinärbesök (Mariti et al. 2017). Vidare begränsades veterinärbesöken i studierna till en enklare undersökning som innehöll förbestämda element i en specifik ordning och avbröts om hunden blev alltför stressad eller tiden översteg en övre gräns. Resultaten av den aktuella studien tyder på att sjukvårdspersonal upplever att djurägarens bidragande till stressrelaterade beteenden hos sina hundar var högst vid blodprovstagning, ett moment dessa andra studier inte tittat på alls.

Som diskuterats ovan kan en del av djurägares upplevda bidragande till stressrelaterade beteenden hos hundar böttna i djurägarens emotionella tillstånd och oro för hunden. Då hundarna i observationsstudierna (Csoltova et al. 2022, Girault et al. 2022, Helsly et al. 2022) samtliga var friska individer och inte besökte kliniken av medicinska skäl kan man anta att djurägarnas emotionella tillstånd vid undersökningarna inte speglade verkligheten på kliniken.

Slutligen skedde bedömningen av stressrelaterade beteenden och korrelerad stressnivå i studierna av Csoltova et al. (2022), Girault et al. (2022) och Helsly et al. (2022) av forskare med strukturerad utbildning inom etologi. Bedömningarna baserades främst på filmer på hundarna tagna ur en eller flera vinklar under tiden de vistades i undersökningsrummet vilket möjliggjorde kontinuerlig observation för stressrelaterade beteenden. Dessa förutsättningar speglar naturligtvis inte de bedömningar som görs av personal i samband med veterinärbesök som diskuterats

ovan. Då enkätsvaren i denna studie baserades på den generella upplevelsen av stress hos hundar valde författarna att primärt undersöka stressprevalens istället för stressnivå. Stressnivå och stressprevalens kan antas generellt korrelera men bedömning av stressnivå kräver kontinuerlig observation för potentiellt subtila tecken på vilken grad av stress hunden upplever. Genom att istället fråga om stressprevalens elimineras behovet för kontinuerlig observation som inte alltid är möjlig i veterinär mottagningsverksamhet. Frågor om stressnivå skulle dessutom givit resultat med tveksam trovärdighet på grund av den varierande förmågan att bedöma stress som diskuterats ovan.

Alla dessa skillnader i studieupplägg måste tas i beaktande när de kontrasterande resultaten tolkas, utöver de aspekter som tagits upp under resultatdiskussionen.

Påverkande faktorer

Enkäten skickades ut till klinikerna fyra gånger, som nämnt ovan. Vid de två första tillfällena fungerade dock inte enkätlänken som tänkt i olika avseenden. De tekniska problemen kan ha haft en negativ påverkan på antalet inkomna svar. Då såväl compliance som antal anställda på de kontaktade klinikerna varierade gick det ej att säga hur många personer som bjudits in att delta i enkäten och därmed gick det ej heller att fastställa en svarsfrekvens. Att ha en lista med mailadresser till enskilda personer som arbetar inom veterinärverksamhet skulle kunna ge ett högre antal respondenter eftersom enkäten då kunde skickas direkt till berörda personer och istället för arbetsplatser. Detta skulle också ge en tydlig svarsfrekvens eftersom antalet personer som mottagit enkäten vore känt.

Varför 28 personer valde att inte slutföra enkäten är svårt att säga men eventuellt kan detta bero på tidsbrist. Om personerna som svarade på enkäten behövde fundera över varje fråga kan enkäten mycket möjligt tagit mer än de planerade minuterna. Personerna kan också tröttnat på enkäten till följd av att de inte upplevde frågorna som relevanta eller representativa. Att det inte fanns mycket utrymme för fritext kan också gjort att vissa valde att inte avsluta enkäten då de kan ha ansett att frågorna krävde mer komplexa svar än vad enkäten tillät. För svaren som skulle ges på en skala fanns inte heller någon numrering eller indikation var på skalan man placerade sig vilket kan ha medfört en osäkerhet hos svarspersonen som kanske hellre valde att hoppa över frågan eller inte slutföra enkäten.

Att utforma en enkät som både ger svarspersonen möjlighet att ge en full bild av deras individuella erfarenhet och åsikter samt ger resultat som är lätta att analysera och värdera är svårt. Erfarenhet av att utforma enkätfrågor samt vana att använda enkätprogram, i detta fall Netigate, skulle troligen ge en bättre enkät vilket kunnat öka svarsfrekvensen. Denna erfarenhet och vana saknades dock för denna studie vilket är något att ta i beaktande då enkätens utformning kunnat påverka svarsfrekvensen.

Då förmågan bland personal inom djursjukvård att identifiera och korrekt tolka stressrelaterade beteenden samt förebygga stress blev relevant vid författandet av diskussionen hade det i efterhand varit givande att utforska dessa områden i enkäten. Exempelvis hade det varit intressant att se om och i förekommande fall i vilken form och utsträckning klinikanställda studerat etologi. Även de representerade klinikernas inställning till och utbud av utbildning inom "low stress"-hantering hade varit intressant att undersöka i enkätens frågor.

Vid sammanställning av enkätens resultat exkluderades de 28 icke-fullföljda respondenterna. Detta gjordes för att få en konsekvent storlek på hela respondentgruppen så att ett varierande antal svar på olika frågor kunde antas bero på att deltagare avstått från att besvara frågor där de ej hade en bestämd uppfattning eller som inte upplevdes relevanta för den egna arbetsrollen. Ett sådant antagande hade inte kunnat göras om de 28 ej fullföljda enkäterna inkluderats då det inte framgick hur mycket av enkäten som besvarats av var och en.

7. Konklusion

Utifrån denna studies resultat upplevde djursjukvårdspersonal att hundar är mer stressade när deras ägare är närvarande, i synnerhet om djurägaren assisterar vid undersökning och behandling. Djursjukvårdspersonal upplevde enligt enkäten att djurägare som är osäkra hur de ska hantera sin hund samt djurägare som är nervösa för situationen bidrar till en ökad stress hos sin hund. De vanligaste beteenden som djursjukvårdspersonal kopplade till stress hos hundar var darrningar och skakningar, vokalisering, flyktbeteenden, försök att gömma sig, aggressiva beteenden samt tachypné och hässjande. De beteenden som associerades minst med stress var analsäckstömning, tachykardi, slickande runt munnen, gäspningar, samt dilaterade pupiller. För att öka förståelsen och hanteringen av både hundar och deras ägare samt skapa en bättre arbetsmiljö för personal behövs mer forskning inom ämnet.

Referenser

- Beerda, B., Schilder, M.B.H., van Hooff, J.A.R.A.M. & de Vries, H.W. (1997). Manifestations of chronic and acute stress in dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 52. 307-319. [https://doi.org/10.1016/S0168-1591\(96\)01131-8](https://doi.org/10.1016/S0168-1591(96)01131-8)
- Beerda, B., Schilder, M.B.H., van Hooff, J.A.R.A.M., de Vries, H.W. & Mol, J.A. (2000). Behavioural and hormonal indicators of enduring environmental stress in dogs. *Animal Welfare*. 9(1). 49-62. <https://doi.org/10.1017/S0962728600022247>
- Carroll, A.D., Cisneros, A., Porter, H., Moody, C. & Stellato, A.C. (2022). Dog owner Perceptions of veterinary handling techniques. *Animals*. 12(1387). <https://doi.org/10.3390/ani12111387>
- Csoltovaa, E., Martineaua, M., Boissyb, A., Gilbert, C. (2017). Behavioral and physiological reactions in dogs to a veterinary examination: Owner-dog interactions improve canine well-being. *Physiology & Behavior* 177. 270–281. <http://dx.doi.org/10.1016/j.physbeh.2017.05.013>
- Dahlén, M. & Wallin Ingesson, J. (2023). *Anmälningar mot legitimerade djursjukskötare till Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård. En undersökning av bakomliggande händelser och konsekvenser.* (Självständigt arbete i djurmvårdnad). Svergies Lantbruksuniversitet, SLU. Institutionen för kliniska vetenskaper. https://stud.epsilon.slu.se/19553/1/wallin_dahlen_230531%201338_KN.pdf
- Dawson, L.C., Dewey, C.E., Stone, E.A., Guerin, M.T. & Niel, L. (2016). A survey of animal welfare experts and practicing veterinarians to identify and explore key factors thought to influence canine and feline welfare in relation to veterinary care. *Animal Welfare*. 25. 125-134. <https://doi.org/10.7120/09627286.25.1.125>
- Dobratz, K. & Smith, G. (2003). Evaluation of risk factors for bite wounds inflicted on caregivers by dogs and cats in a veterinary teaching hospital. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 223(3). 312–316. <https://doi.org/10.2460/javma.2003.223.312>
- Döring, D., Roscher, A., Scheipl, F., Küchenhoff, H., Erhard, M. H. (2009). Fear related behaviour of dogs in veterinary practice. *The veterinary Journal*. 182(1), 38-43. <https://doi.org/10.1016/j.tvjl.2008.05.006>
- Edwards, P.T., Hazel, S.J., Browne, M., Serpell, J.A., McArthur, M.L. & Smith, B.P. (2019a). Investigating risk factors that predict a dog's fear during veterinary consultations. *PLoS One*. 14(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0215416>
- Edwards, P.T., Smith, B.P., McArthur, M.L. & Hazel, S.J. (2019b). Fearful Fido: Investigating dog experience in the veterinary context in an effort to reduce

- distress. *Applied Animal Behaviour Science*. 213. 14-25.
<https://doi.org/10.1016/j.applanim.2019.02.009>
- Frank, D. (2014). Recognizing Behavioral Signs of Pain and Disease: A Guide for Practitioners. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 44(3).507-524. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cvsm.2014.01.002>
- Fraser, M. & Girling, S. (2011). Anatomy and physiology. I: Cooper, B., Mullineaux, E. & Turner, L. (red.) *BSAVA Textbook of Veterinary Nursing 5th edition*. British Small Animal Veterinary Association. 37-112.
- Frisell, H. (2022). Svag ökning av antalet anmälningar till ansvarsnämnden. *Veterinär Magazinet*. 2022-01-31. <https://www.veterinarmagazinet.se/2022/01/svag-okning-av-antalet-anmalningar-till-ansvarsnamnden/> (2024-04-12).
- Girault, C., Priymenko, N., Helsly, M., Duranton, C. & Gaunet, F. (2022). Dog behaviours in veterinary consultations: Part 1. Effect of the owner's presence or absence. *The Veterinary Journal*. 280. <https://doi.org/10.1016/j.tvjl.2022.105788>
- Godbout, M., Palestrini, C., Beauchamp, G., Frank, D. (2007). Puppy behaviour at the veterinary clinic: a pilot study. *Journal of Veterinary Behaviour*. 2(4). 126-135. <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2007.06.002>
- Grubb, T., Sager, J., Gaynor, J. S., Montgomery, E., Parker, J. A., Shafford, H., Tearney, C. (2020). 2020 AAHA Anesthesia and Monitoring Guidelines for Dogs and Cats. *Journal of the American Animal Hospital Association*. American Animal Hospital Association. 56(2), 59-82. doi 10.5326/JAAHA-MS-7055
- Helsly, M., Priymenko, N., Girault, C., Duranton, C. & Gaunet, F. (2022). Dog behaviours in veterinary consultations: Part II. The relationship between the behaviours of dogs and their owners. *The Veterinary Journal*. 281. <https://doi.org/10.1016/j.tvjl.2022.105789>
- Herron, M.E. & Shreyer, T. (2014). The Pet-friendly Veterinary Practice: A guide to practitioners. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 44 (3). 451–481. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cvsm.2014.01.010>
- Kartashova, I.A., Ganina, K.K., Karelina, E.A. & Tarasov, S.A. (2021). How to evaluate and manage stress in dogs – A guide for veterinary specialist. *Applied Animal Behaviour Science*. 243. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2021.105458>
- Lennermark, D (2023). *Resurser för hantering av sällskapsdjur med stressrelaterade beteenden i den veterinärmedicinska miljön*. (Serie ospecificerad). Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionen för husdjurens miljö och hälsa/Etologi och djurskydd. https://stud.epsilon.slu.se/19204/1/Lennermark_D_230703.pdf
- Lind, A.K., Hydbring-Sandberg, E., Forkman, B. & Keeling, I.J. (2017). Assessing stress in dogs during a visit to the veterinary clinic: Correlations between dog behaviour in standardized tests and assessments by veterinary staff and owners. *Journal of Veterinary Behavior*. 17. 24-31. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jveb.2016.10.003>
- Lloyd, J.K.F. (2017). Minimising stress for patients in the veterinary hospital: Why it is important and what can be done about it. *Veterinary Sciences*. 4(22). doi:10.3390/vetsci4020022

- Mariti, M., Raspanti, E., Zilocchi, M., Carlone, B. & Gazzano, A. (2015). The assessment of dog welfare in the waiting room of a veterinary clinic. *Animal Welfare*. 24. 299-305. doi:10.7120/09627286.24.3.299
- Mariti, C., Pierantoni, L., Sighieri, C. & Gazzano, A. (2017). Guardians' perceptions of dogs' welfare and behaviors related to visiting the veterinary clinic. *Journal of Applied Animal Welfare Science*. 20(1). 24-33. doi:10.1080/10888705.2016.1216432
- Mills, D., Karagiannis, C. & Zulch, H. (2014). Stress—Its Effects on Health and Behavior: A Guide for Practitioners. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 44(3). 525-541. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cvsm.2014.01.005>
- Olsén, L., Rehn, T. Forkman, B., Valros, A., Hartmann, E. 2021. Veterinary nurse and veterinary students in Nordic countries want education in low stress handling included in the curricula. *The Veterinary Schools Council Veterinary Education Symposium (VetEd)*, 7- 9 July 2021, School of Veterinary Medicine, University of Surrey, UK. Short communication.
- Pohl, R., Botscharow, J., Böckelmann, I. & Thielmann, B. (2022). Stress and strain among veterinarians: a scoping review. *Irish Veterinary Journal*. 75(15). doi: 10.1186/s13620-022-00220-x
- SJVFS 2023:20. *Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om den som utan att tillhöra djurhjälsopersonalen yrkesmässigt utövar verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård samt om veterinärs tillhandahållande av läkemedel till sådana personer*. Statens Jordbruksverk.
- Solomon, E.P., Berg, L.R., Martin, D.W. (2008). *Biology*. 8th edition. Thomson Brooks/Cole.
- Stellato, A.C., Dewey, C.E., Widowski, T.M. & Neil, L. (2020). Evaluation of associations between owner presence and indicators of fear in dogs during routine veterinary examinations. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 257 (10). <https://doi.org/10.2460/javma.2020.257.10.1031>
- Vetpris. (2023). Ansvarsnämnden. Påverkar ansvarsnämnden arbetsmiljön? Vi har tittat lite på problematiken. *Vetpris*. 2023-12-31. [https://vetpris.se/nyheter/generellt/ansvarsn %C3 %A4mnden](https://vetpris.se/nyheter/generellt/ansvarsn%C3%A4mnden) (2024-04-12)
- Volk, J.O., Felsted, K.E., Thomas, J.G. & Siren, C.W. (2011). Executive summary of the Bayer veterinary care usage study. *Journal of American Veterinary Medical Association*. 238(10). 1275-1282. <https://doi.org/10.2460/javma.238.10.1275>
- Wan, M., Bolger, N., Champagne, F. A. (2012). Human perception of fear in dogs varies according to experience with dogs. *PLoS One*. 7(12), 1-10. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0051775>
- Wess, L., Böhm, A., Schützing, M., Riemer, S., Yee, J.R., Affenzeller, N. & Arhant, C. (2022). Effect of cooperative care training on physiological parameters and compliance in dogs undergoing a veterinary examination – A pilot study. *Applied Animal Behaviour Science*. 250. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2022.105615>
- Wilson, C., Campbell, K., Petzel, Z. & Reeve, C. (2022). Dogs can discriminate between human baseline and psychological stress condition odours. *PLoS One*. 17(9). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0274143>

Tack

Vi vill tacka alla som besvarat vår enkät samt vår handledare Therese Rehn som bidragit med flera intressanta infallsvinklar och hjälpt oss ro detta arbete i hamn. Vi vill även tacka våra familjer som bidragit med stöd och genomläsning av arbetet.

Bilaga 1

Enkäten i sin helhet

Vi är 2 studenter vid SLU som skriver vårt kandidatarbete för Djursjukskötprogrammet och hoppas ni vill medverka i vår enkät.

Vår frågeställning: Hur upplever djurvårdspersonal att stressrelaterade beteenden hos hundar vid veterinärundersökning påverkas av djurägarens närvaro i rummet och aktiva assistans jämfört med djurägarens frånvaro från undersökningsrummet där hantering endast sker av personal?

Frågorna får gärna besvaras av alla som arbetar på kliniken både djurvårdare på alla nivåer, Leg. Djursjuksköterskor och Leg. Veterinärer. Deltagande är anonymt både för individen och arbetsplatsen, vi tar inte några uppgifter om vilken specifik klinik/sjukhus man arbetar på.

Enkäten tar ca 5min att besvara

1. GDPR

Samtycke och information för deltagande och personuppgiftsbehandling i studentarbete vid SLU. När du samtycker till att delta i studentarbete "Djursjuksvårdspersonals upplevelse av hur djurägares närvaro resp. frånvaro påverkar hundars stressrelaterade beteende vid klinikbesök" innebär det att Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) behandlar dina personuppgifter. Att ge SLU ditt samtycke är helt frivilligt, men utan behandlingen av dina personuppgifter kan studentarbetet inte genomföras. Denna blankett syftar till att ge dig all information som behövs för att du ska kunna ta ställning till om du vill ge ditt samtycke till att delta i studentarbetet och till att SLU hanterar dina personuppgifter.

Behandlingen av dina personuppgifter sker med stöd av den rättsliga grunden samtycke. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak, vilket dock inte påverkar den behandling som skett innan återkallandet. SLU är ansvarigt för behandlingen av dina personuppgifter, och du når SLU:s dataskyddsombud på dataskydd@slu.se. Din kontaktperson för detta arbete är student Karin Lind, kald0003@stud.slu.se. Du kan också kontakta handledaren Therese Rehn, therese.rehn@slu.se.

Vi samlar in följande uppgifter om dig: kön, ålder, yrkeskategori, hur länge du arbetat, om du arbetar i stad eller på landet, hur ofta du arbetar med veterinärmottagning samt din upplevelse av stressrelaterade beteenden hos hundar och hur dessa påverkas av djurägares närvaro resp. frånvaro. Ändamålet med behandlingen av dina personuppgifter är att SLU:s student ska kunna genomföra sitt studentarbete "Djursjukvårdspersonals upplevelse av hur djurägares närvaro resp. frånvaro påverkar hundars stressrelaterade beteende vid klinikbesök" med god vetenskaplig kvalitet. Dina personuppgifter kommer inte att överföras till andra organisationer eller företag utanför SLU.

Dina personuppgifter kommer att lagras till dess studentarbetegodkänts och betyget har registrerats i SLU:s studieregister. Uppgifterna kommer därefter att gallras. Uppgifter du lämnar kan komma att användas i vidare forskningssyfte och lagras i så fall av SLU enligt gängse forskningsmetod. Uppgifterna kommer att hanteras så att inga obehöriga kan ta del av dem.

Samtycke och information för deltagande och personuppgiftsbehandling i studentarbete vid SLU 2/3. Om du vill läsa mer om hur SLU behandlar personuppgifter och om dina rättigheter kan du hitta den informationen på www.slu.se/personuppgifter. Du har enligt lag rätt att under vissa omständigheter få dina uppgifter raderade, rättade, begränsade och att få tillgång till de personuppgifter som behandlas, samt rätt att invända mot behandlingen. Om du har synpunkter kan du kontakta dataskyddsombudet på dataskydd@slu.se. Du kan vända dig med klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, imy@imy.se. Du kan läsa mer om Integritetsskyddsmyndighetens tillsyn på <http://www.imy.se/>.

- Jag samtycker till att delta i detta studentarbete och till att SLU behandlar personuppgifter om mig på det sätt som förklaras i denna text, inklusive känsliga uppgifter om jag lämnar sådana.

2. Bakgrundsinformation

Är du

- Man
- Kvinna
- Övrigt

Hur gammal är du?

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-65
- 65+

Var är din huvudsakliga arbetsplats belägen?

- Storstad
- Tätort
- Landsbygd

Hur länge har du jobbat inom smådjursjukvård?

- 0-1år
- 1-2år
- 2-5år
- Mer än 5år

Vilken yrkesgrupp tillhör du?

- Leg. Veterinär
- Leg. Djursjukskötare
- Djurvårdare nivå 1
- Djurvårdare nivå 2
- Djurvårdare nivå 3
- Annat

Om ni angav 'annat' ovan, vänligen specificera er yrkestitel här

Hur ofta jobbar du med veterinärmottagningsverksamhet (akut eller poliklinisk)?

- >3 pass/vecka
- 1-3 pass/vecka
- Enstaka pass varannan vecka
- Enstaka pass i månaden
- Mer sällan än angivna alternativ

3. Stressbeteenden

Vilka beteenden noterar du när du bedömer en hund som stressad?

Markera alla alternativ som passar in

- Vokalisering (gnäll, skall mm.)
- Flyktbeteende (från situation och/eller rum)
- Hunden försöker gömma sig
- Hunden darrar/ skakar
- Aggressiva beteenden (morrande, nafs, utfall, hugg)
- Hög puls
- Flåsande eller hög andningsfrekvens

- Gäslande
- Hunden slickar sig om munnen
- Dilaterade pupiller
- Ovilja att ta emot belöningar
- Svansen tryckt mot rumpan/ mellan benen
- Hunden tömmer analsäckar
- Frys beteenden – hunden ”stänger av”
- Annat, vad? Skriv svar

4. Hur stor andel av de hundar du träffar på veterinärmottagningen upplever du visar stressrelaterade beteenden?

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

5. Ägare aktivt assisterade

Hur stor andel av de hundar du möter i jobbet upplever du visar stressrelaterade beteenden när *djurägaren aktivt assisterar* (t.ex. håller) i samband med följande moment?

Palpationsundersökning

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Blodprovstagning

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Röntgen

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Ultraljud

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Injektion (subkutan eller intramuskulär)

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

6. Ägare närvarande utan assistans

Hur stor andel av de hundar du möter i jobbet upplever du visar stressrelaterade beteenden när *djurägaren är kvar i rummet men inte aktivt deltar* i samband med följande moment?

Palpationsundersökning

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Blodprovstagning

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Röntgen

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Ultraljud

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Injektion (subkutan eller intramuskulär)

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

7. Ägare frånvarande

Hur stor andel av de hundar du möter i jobbet upplever du uppvisar stressrelaterade beteenden när *djurägaren är i ett annat rum* i samband med följande moment?

Palpationsundersökning

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Blodprovstagning

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Röntgen

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Ultraljud

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

Injektion (subkutan eller intramuskulär)

Inga/ mycket få

Alla/ nästan alla

8. Djurägaren beteende

Har du noterat några särskilda faktorer/beteenden hos djurägare som du upplever har en stressande inverkan på deras hund?

Markera de mest utmärkande alternativen, <3 tillåts

- Nervositet av situationen
- Oro för hundens mående (fysiskt/psykiskt)
- Osäkerhet hur man ska hantera sitt djur
- Generellt stressad/ upprörd
- Okänslig för hundens signaler
- Överbeskyddande beteenden
- Humanisering av hunden
- Annat, vad? Skriv svar

9. Sista frågan

I de fall du hanterar samma hund både med och utan ägaren närvarande, hur upplever du att *stressrelaterade beteenden förändras* av ägarens frånvaro?

Markera de alternativ som passar in

- Stressrelaterade beteenden ökar generellt utan ägaren närvarande
- Stressrelaterade beteenden minskar generellt utan ägaren närvarande
- Hunden uppvisar andra typer av stressrelaterade beteenden utan ägaren närvarande
- Ingen märkbar skillnad i graden av stressrelaterade beteenden

Tack för din medverkan!

Bilaga 2

Sammanställning av enkätsvaren för frågorna 4 till 7.

ANDEL STRESSADE	GENERELLT KLINIKBESÖK	
	Antal	%
1=INGA	0	0 %
2	6	4 %
3	13	9 %
4	16	12 %
5	27	20 %
6	16	12 %
7	28	20 %
8	15	11 %
9	13	9 %
10=ALLA	3	2 %
MEDELVÄRDE	5,91	
STANDARD- AVVIKELSE	2,01	
TOTALT ANTAL SVAR	137	

ANDEL STRESSADE	PALP-US. ÄGAR-ASSISTANS		PALP-US ÄGAR-NÄRVARO		PALP-US ÄGAR-FRÅNVARO	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1=INGA	0	0 %	0	0 %	0	0 %
2	5	4 %	10	8 %	21	16 %
3	13	10 %	12	9 %	20	16 %
4	17	13 %	22	17 %	26	20 %
5	25	19 %	26	20 %	20	16 %
6	28	21 %	24	18 %	22	17 %
7	22	17 %	20	15 %	13	10 %
8	19	14 %	10	8 %	2	2 %
9	2	2 %	5	4 %	3	2 %
10=ALLA	2	2 %	2	2 %	2	2 %
MEDELVÄRDE	5,67		5,37		4,59	
STANDARD- AVVIKELSE	1,78		1,89		1,89	
TOTALT ANTAL SVAR	133		131		129	

ANDEL STRESSADE	BLP. ÄGAR- ASSISTANS		BLP. ÄGAR- NÄRVARO		BLP. ÄGAR- FRÅNVARO	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1=INGA	0	0 %	0	0 %	0	0 %
2	1	1 %	12	9 %	23	18 %
3	4	3 %	18	14 %	26	20 %
4	8	6 %	18	14 %	28	22 %
5	25	19 %	22	17 %	21	16 %
6	23	18 %	21	16 %	14	11 %
7	28	22 %	18	14 %	9	7 %
8	27	21 %	10	8 %	4	3 %
9	9	7 %	6	5 %	2	2 %
10=ALLA	5	4 %	3	2 %	2	2 %
MEDELVÄRDE	6,55		5,28		4,33	
STANDARD- AVVIKELSE	1,68		2,06		1,86	
TOTALT ANTAL SVAR	130		128		129	

ANDEL STRESSADE	RTG. ÄGAR- ASSISTANS		RTG. ÄGAR- NÄRVARO		RTG. ÄGAR- FRÅNVARO	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1=INGA	1	1 %	3	2 %	2	2 %
2	4	3 %	9	7 %	20	16 %
3	7	6 %	18	14 %	23	18 %
4	15	12 %	20	16 %	19	15 %
5	20	16 %	16	13 %	22	17 %
6	20	16 %	20	16 %	17	13 %
7	27	21 %	18	14 %	13	10 %
8	16	13 %	11	9 %	5	4 %
9	11	9 %	5	4 %	1	1 %
10=ALLA	6	5 %	5	4 %	4	3 %
MEDELVÄRDE	6,19		5,31		4,60	
STANDARD- AVVIKELSE	2,01		2,20		2,06	
TOTALT ANTAL SVAR	127		125		126	

ANDEL STRESSADE	UL. ÄGAR- ASSISTANS		UL. ÄGAR- NÄRVARO		UL. ÄGAR- FRÅNVARO	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1=INGA	1	1 %	1	1 %	1	1 %
2	5	4 %	14	11 %	27	22 %
3	23	18 %	20	16 %	19	15 %
4	12	9 %	14	11 %	24	19 %
5	21	17 %	28	23 %	20	16 %
6	22	17 %	23	19 %	11	9 %
7	15	12 %	11	9 %	13	10 %
8	16	13 %	7	6 %	5	4 %
9	7	6 %	2	2 %	1	1 %
10=ALLA	5	4 %	4	3 %	3	2 %
MEDELVÄRDE	5,60		4,95		4,39	
STANDARD- AVVIKELSE	2,14		2,00		2,03	
TOTALT ANTAL SVAR	127		124		124	

ANDEL STRESSADE	INJ. ÄGAR- ASSISTANS		INJ. ÄGAR- NÄRVARO		INJ. ÄGAR- FRÅNVARO	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1=INGA	0	0 %	4	3 %	2	2 %
2	11	9 %	22	18 %	33	28 %
3	25	20 %	20	16 %	26	22 %
4	15	12 %	20	16 %	15	13 %
5	18	15 %	18	15 %	14	12 %
6	17	14 %	16	13 %	17	14 %
7	14	11 %	7	6 %	4	3 %
8	13	11 %	9	7 %	3	3 %
9	7	6 %	4	3 %	3	3 %
10=ALLA	3	2 %	2	2 %	1	1 %
MEDELVÄRDE	5,24		4,52		3,96	
STANDARD- AVVIKELSE	2,18		2,17		1,96	
TOTALT ANTAL SVAR	123		122		118	

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Föreliggande arbete ska publiceras med 12 månaders fördröjning av fulltexten (tillfälligt läsningsembargo). Därefter ger jag/vi härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.